

Asistovaná reprodukce

Hana Konečná

Zdravotně sociální fakulta, Jihočeská univerzita, České Budějovice
Adam Česká republika, z.s.

Adam Česká republika

Fórum českých etických komisí • 27. dubna • Praha, Lékařský dům

Podpořeno: GAČR 17-07753S

Hana Konečná
Danica Slouková
Tonko Mardešić

Medicína založená na důvěře

O nebohém
pacientovi
v postmoderní
době

O NEGENETICKÉM RODIČOVSTVÍ TROCHU JINAK

Informace pro zdravotníky

EPISTEME

nakladatelství Jihočeské univerzity
v Českých Budějovicích

NATURA

Kvantifikace ve vědách o člověku

Jak upřímně miluje Hana
Zdeňka?

Zdeněk Půlpán, Hana Konečná, Marie Zemanová

mf
MLADÁ FRONTA

**RODIČEM KDYKOLI
A JAKKOLI?**

Obecné změny

- mění se definice rodiny
- neumíme určit kdo je rodič, kdy začíná a končí život, co je kvalita života (přesto ji měříme)
- ruší se hranice mezi zdravím a nemocí, mezi ženou a mužem, mezi pacientem a spotřebitelem
- neznáme hranici mezi právem a přáním (a rozmarem), darováním a prodejem, autonomií jednotlivce a vlivem prostředí (informovaný souhlas?), ...

**ART je výkladní skříní změn,
jedním z jejich prvních viditelných dopadů.**

WORLD

A NEW DEFINITION OF INFERTILITY WILL GIVE EVERY INDIVIDUAL 'THE RIGHT TO REPRODUCE'

The World Health Organization said infertility should not be regarded as simply a medical condition.

BY **LUCY CLARKE-BILLINGS** ON 10/21/16 AT 12:44 PM

The new standard suggests that **the inability to find a suitable sexual partner** – or the lack of sexual relationships which could achieve conception – **could be considered an equal disability**.

The new definitions drawn up by WHO's international committee monitoring assisted reproductive technology will be sent to every health minister for consideration next year.

Právo na rodinu

„Muži a ženy, jakmile dosáhnou plnoletosti, mají právo, bez jakéhokoli omezení z důvodů příslušnosti rasové, národnostní nebo náboženské, uzavřít sňatek a založit rodinu. Pokud jde o manželství, mají za jeho trvání i při jeho rozvázání stejná práva. ... Rodina je přirozenou a základní jednotkou společnosti a má nárok na ochranu ze strany společnosti a státu.“

(VDLP, 1948, čl.16)

„Muži a ženy způsobilí věkem k uzavření manželství mají právo uzavřít manželství a založit rodinu v souladu s vnitrostátními zákony, které upravují výkon tohoto práva.“

(EULP, 1950, čl. 12)

Právo na rodinu

„Všechny páry a jednotlivci mají základní právo rozhodnout se svobodně a odpovědně o počtu dětí a jejich odstupech a mít informace, vzdělání a prostředky jak toho dosáhnout ... páry a jednotlivci při uplatňování tohoto práva berou odpovědně v úvahu potřeby jejich žijících a budoucích dětí a také jsou odpovědní ke společnosti“

(WPPA, 1974)

Je hluchota nemoc nebo alternativní scénář života?

Journal List > BMJ > v.325(7367); 2002 Oct 5 > PMC1124279

thebmj

- PDFs
- DATASETS
- INFOGRAPHICS
- AUDIO/VIDEO

visit
thebmj.com for
the whole story

submit
to The BMJ

[BMJ](#). 2002 Oct 5; 325(7367): 771–773.

PMCID: PMC1124279

Deaf lesbians, “designer disability,” and the future of medicine

[Julian Savulescu](#), director

[Author information](#) ▶ [Article notes](#) ▶ [Copyright and License information](#) ▶

This article has been [cited by](#) other articles in PMC.

With the completion of the human genome project, the genetic basis of disease is becoming better understood. Genetic tests for disabilities are increasingly becoming available to allow couples with a family history of genetic disease to select healthy offspring. But some couples wish to select for disability. Might there be good reasons for acceding to such requests?

Některé z aktuálních ART problémů

- IUI, IVF, ICSI, ...
- Věk přístupu k ART a platby ze ZP
- Nadužívání ART
- Dárcovství gamet/částí buněk + kompenzace za něj
- Náhradní mateřství + kompenzace za něj
- Anonymita dárcovství
- Transplantace dělohy
- Fertility preservation
- Social freezing
- Přístup single-osob k ART
- Přístup homosexuálních párů k ART
- PGD, PGS – baby designing
- Post-mortem reprodukce
- Artificiální gamety
- ...

Etická východiska

Kantova deontologie vs. utilitaristické koncepce

Experti - nutnost balancovat zisky a ztráty jednotlivých členů systému účastníciho se řešení problému:

- budoucí dítě/děti;
- potenciální rodiče (žadatelé o léčbu);
- dárci gamet, buněčných součástí, dělohy či náhradní matka;
- poskytovatelé léčby;
- společnost jako celek.

(ESHRE Task Force on Ethics and Law 3, 2002; ESHRE Task Force on Ethics and Law 12, 2007; ESHRE Task Force on Ethics and Law 13, 2007; ESHRE Task Force on Ethics and Law 14, 2008).

Lidská plodnost

Mužská plodnost se „civilizačně“ nesnižuje:

"Naše aktuální zkušenosti ukazují, že mladí zdraví muži mají stejně tak dnes, jako před lety, většinou velmi dobré spermioqramy. Většina dnešních podprůměrných spermioologických parametrů u mužů z neplodných manželství je docela dobře vysvětlitelná jejich průměrným věkem, který je dnes o cca 10 roků vyšší, než tomu bylo před dvaceti lety."

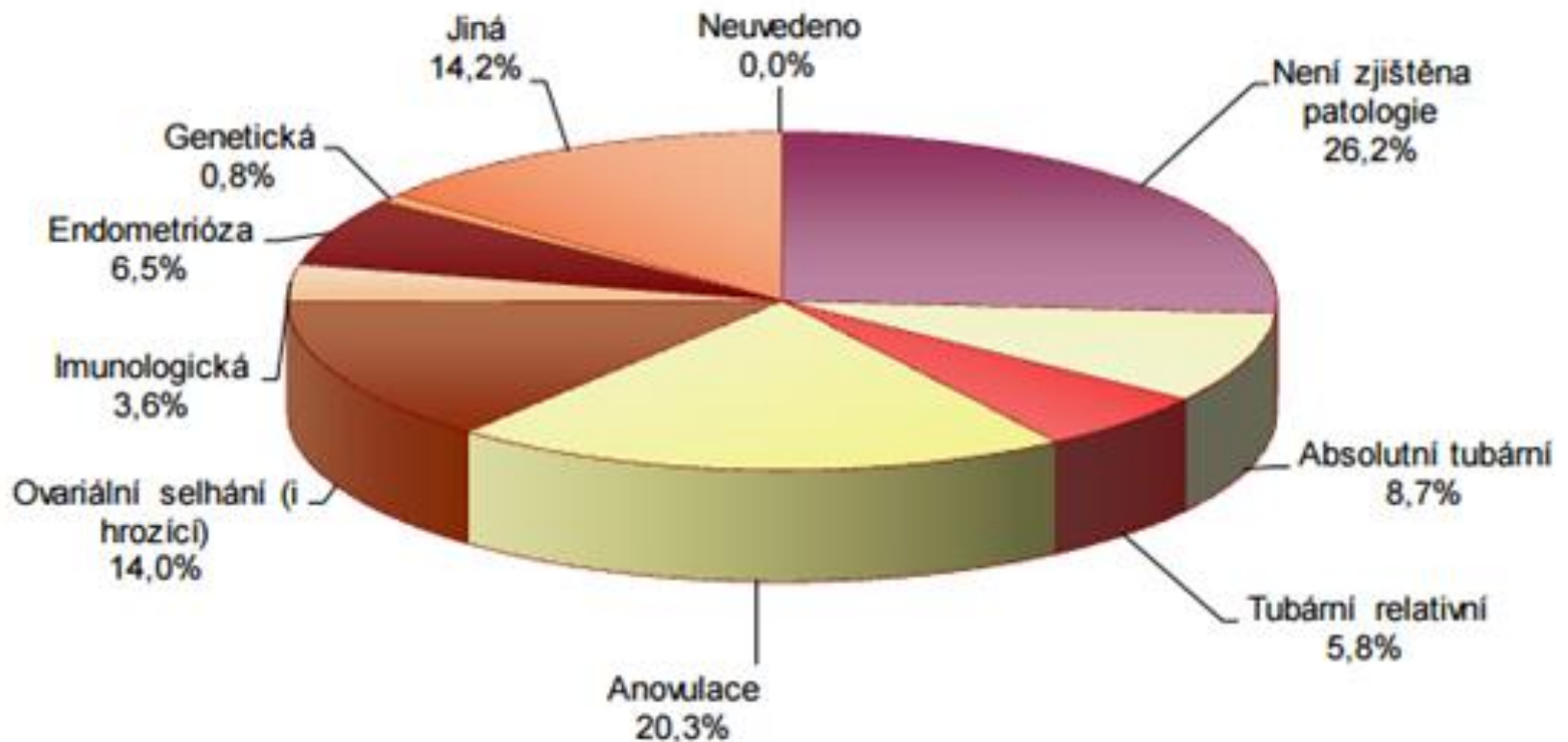
(Zvěřina, J., Pohanka, M. (2014). Zhoršuje se opravdu plodnost mužů? *Zdraví E15, Lékařské listy 3/2014*.)

Trávník, P. (2014). Mužská (ne)plodnost. *Vesmír 93, 718, 2014/12*)

Lidská plodnost

Ženská plodnost se „civilizačně“ nesnižuje.

7. Graf: Zastoupení „Diagnóza hlavní“ u žen v roce 2013 v cyklech s cílem „IVF/ICSI“

Lidská plodnost

Diagnostické klasifikace

„Předčasné ovariální selhání je charakterizované předčasným vyhasínáním ovariální funkce před 40. rokem života ženy.“

(Prokopová, Crha 2007)

„Premature ovarian insufficiency is a clinical syndrome defined by loss of ovarian activity before the age of 40“.

(ESHRE Guideline „Management of women with premature ovarian insufficiency“, December 2015)

Lidská plodnost

„Pokles fertility s přibývajícím věkem ženy je pozorován u všech ras současné populace a je dobře znám také z historie lidstva. **Věk 40 let je obecně uznáván jako hraniční pro dosažení gravidity a porodu zdravého dítěte**, přestože i v tomto věku má většina žen stále pravidelný menstruační cyklus. Možnost dosažení gravidity je determinována postupným poklesem počtu a kvality ovariálních folikulů. Optimální životní období pro početí u ženy leží podle některých odborníků mezi 18. a 30. rokem věku. ... Ve věku 40 let jsou u 80% oocytů detekovány anomálie cytoskeletálního aparátu již během prvního meiotického dělení.“ (Huser, 2014).

Mužská plodnost klesá s věkem, ale výrazně pomaleji než u žen. **Se zvyšujícím se věkem muže roste výskyt VVV u dítěte**, jako hranice bývá označován mužův věk 40 let.

Zákony, ART a věk

§15 (3) *Ze zdravotního pojištění* se zdravotní služby poskytnuté na základě doporučení registrujícího poskytovatele v oboru gynekologie a porodnictví v souvislosti s umělým oplodněním, jde-li o formu mimotělního oplodnění (in vitro fertilizace), hradí

- a) ženám s oboustrannou neprůchodností vejcovodů ve věku od 18 let *do dne dosažení třicátého devátého roku věku*,
- b) b) ostatním ženám ve věku od 22 let *do dne dosažení třicátého devátého roku věku*

nejvíce třikrát za život, *nebo* bylo-li v prvních dvou případech přeneseno do pohlavních orgánů ženy nejvýše 1 lidské embryo vzniklé oplodněním vajíčka spermií mimo tělo ženy, *čtyřikrát za život*.

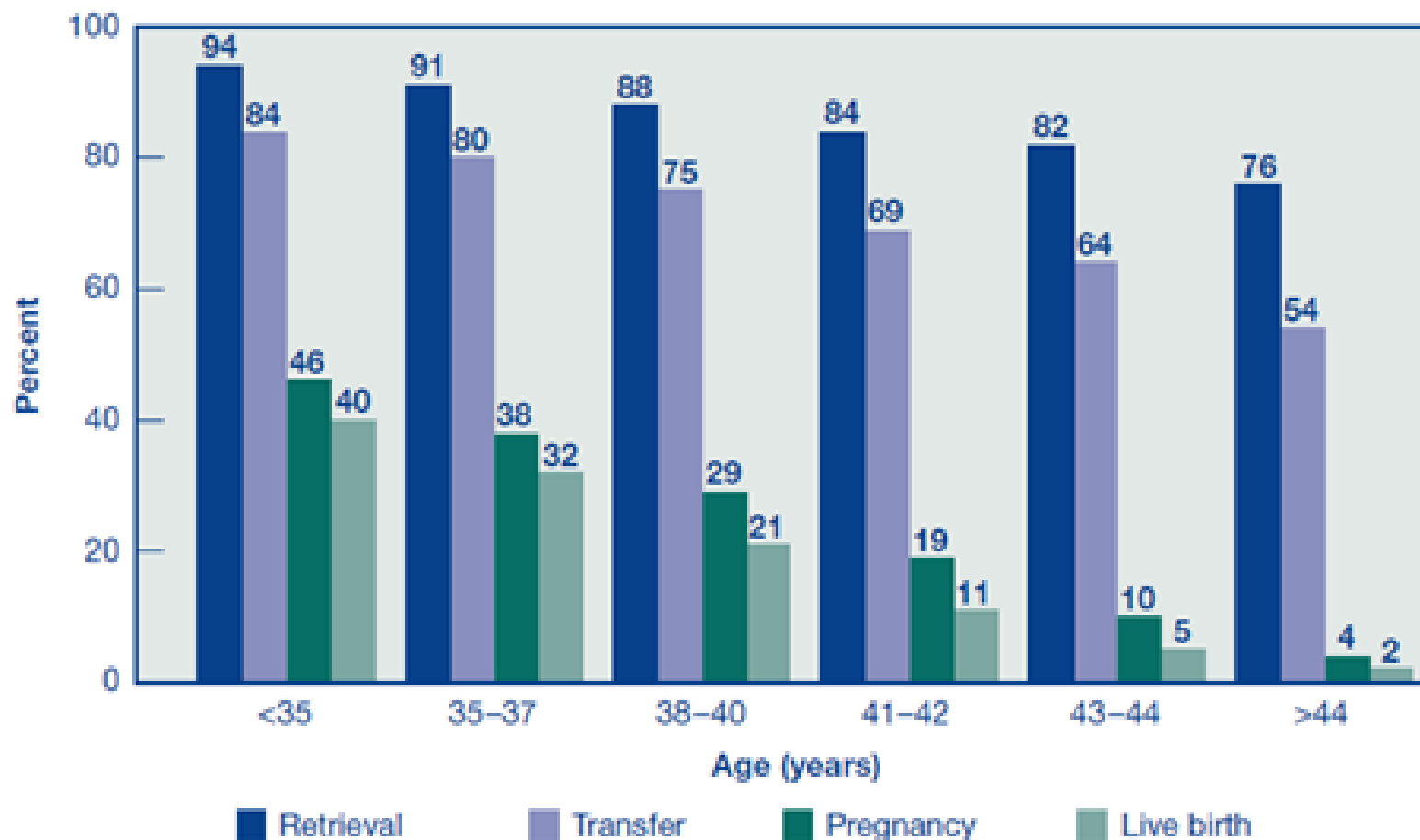
(Zákon č. 48/1997 Sb. o veřejném zdravotním pojištění)

§ 6 (1) „Umělé oplodnění lze provést *ženě v jejím plodném věku*, pokud její věk *nepřekročil 49 let*“ (Zákon č. 373/2011 Sb. o specifických zdravotních službách)

Věk ženy a úspěšnost IVF

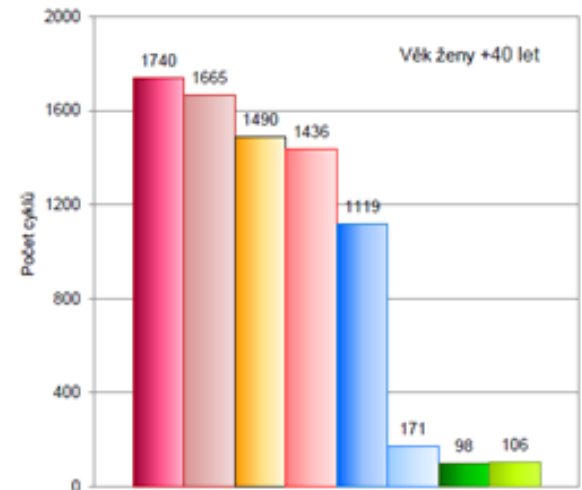
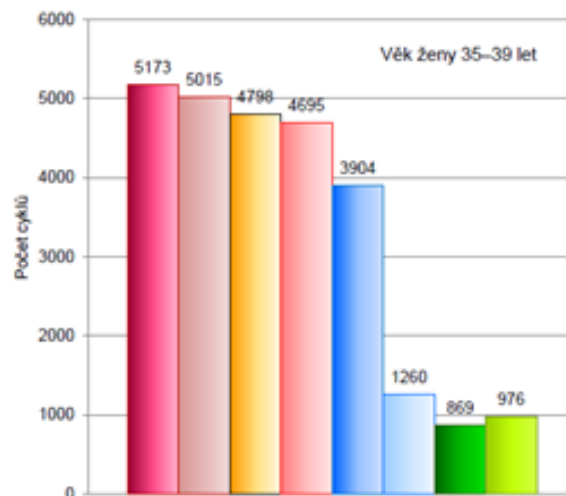
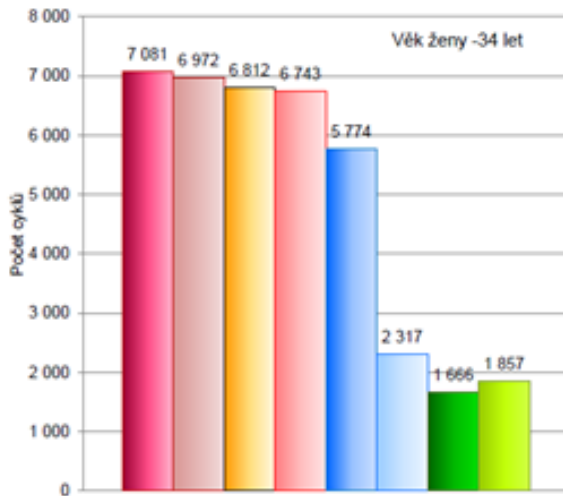
Figure 17

Outcomes of ART Cycles Using Fresh Nondonor Eggs or Embryos, by Stage and Age Group, 2013

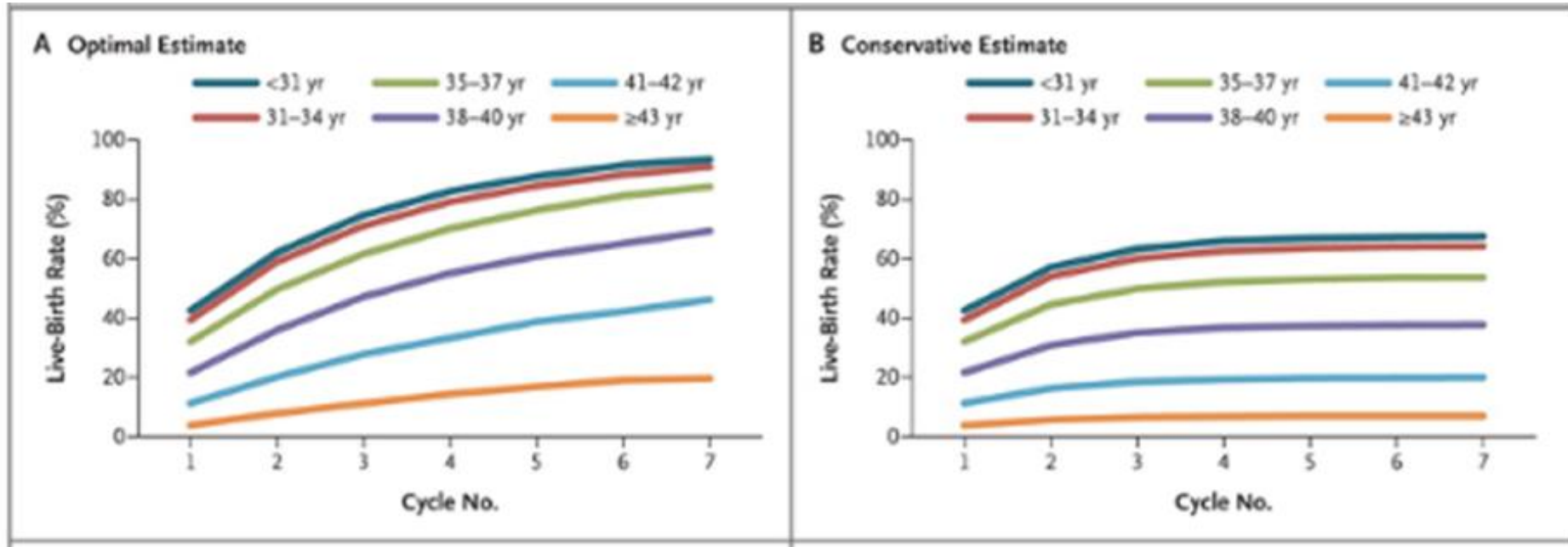

Věk ženy a úspěšnost IVF

„Jakýkoliv výsledek vyjadřující efektivitu léčby asistovanou reprodukcí, který by nebral v úvahu věk žen, postrádá téměř vždy reálnou informační hodnotu a vede spíše k zmatení. To se týká především pravděpodobnosti otěhotnění a ev. i počtu získaných oocytů, výsledků stimulace, výsledků kultivace embryí, atd. V analýzách jsou proto ženy rozděleny na 3 skupiny podle věku a jejich výsledky jsou hodnoceny odděleně.“ (ÚZIS, NRAR: ART v ČR 2014)

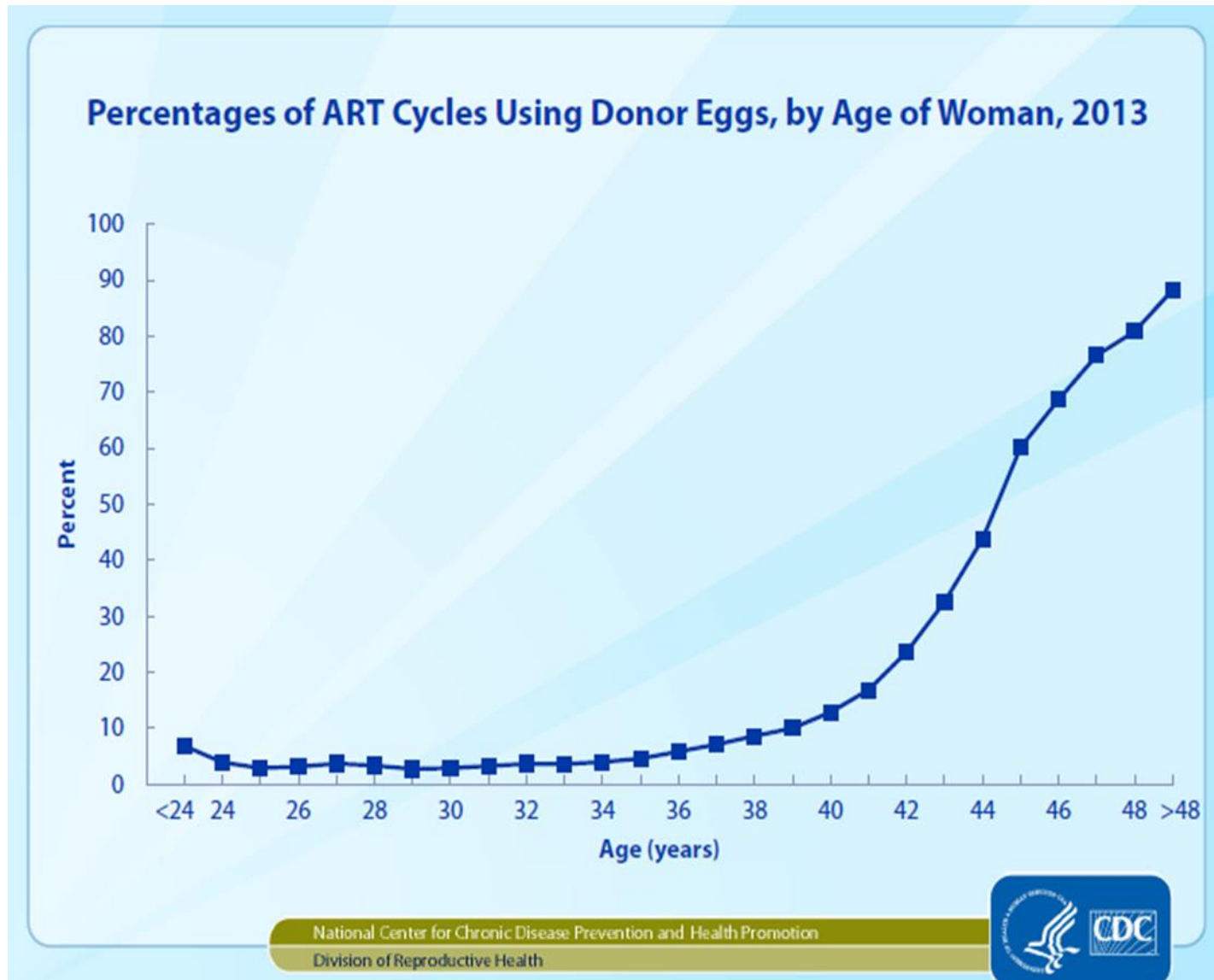
Cumulative take-home baby rate

CTBR po 3 cyklech pro ženy < 31 let je 63,3% - 74,6%. Pro ženy 43+ je ovšem 6,6% - 11,3%. (Luke, 2012).

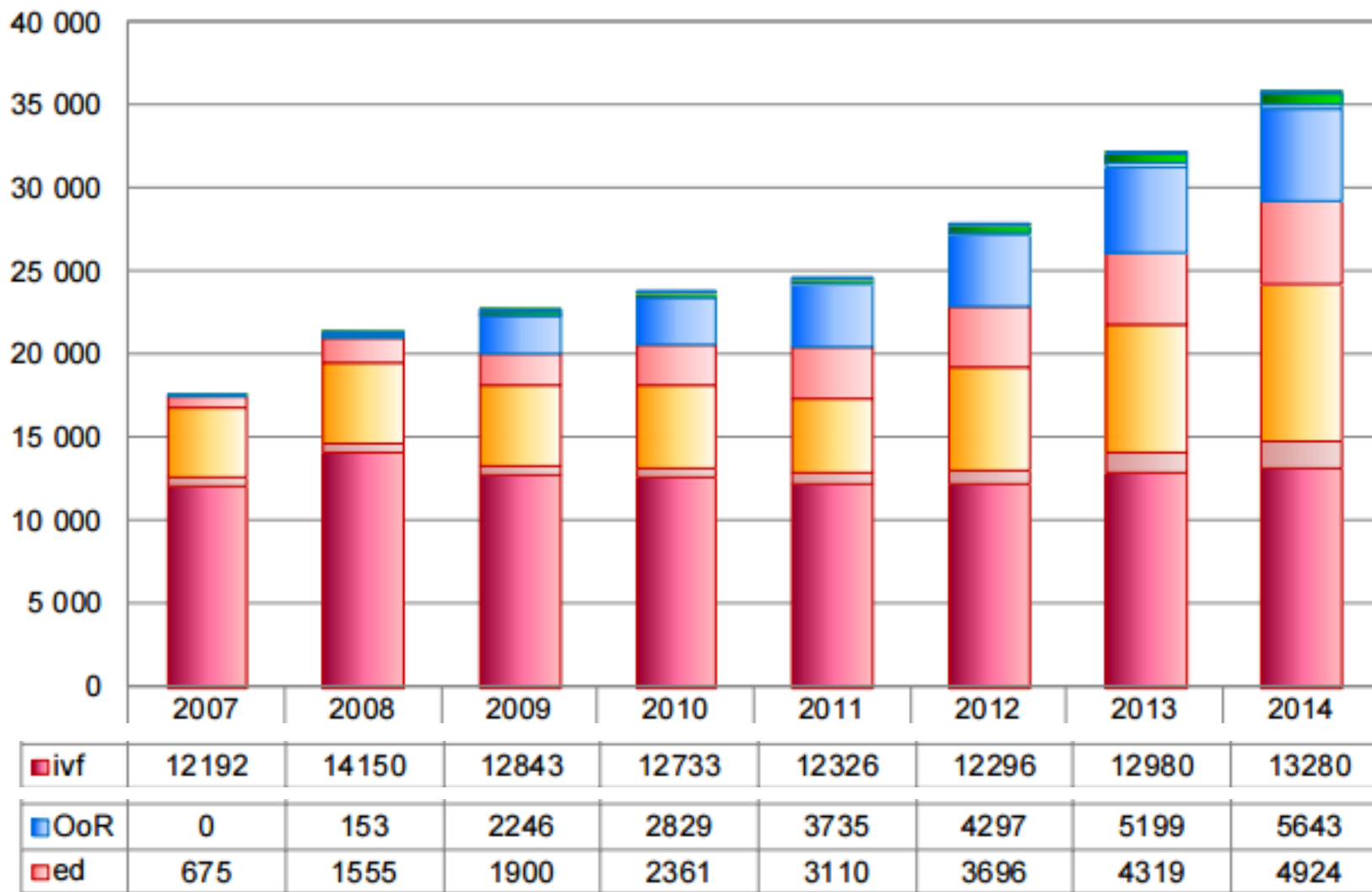
Australští autoři takto vypočítali průměrné finanční náklady na zdravotní péči končící porodem dítěte: “\$24 809 for women < 30 years to \$97 884 for women 40+ years. The cost per live birth for women aged 42+ years was \$182 794”. (Chambers et al, 2006)

Věk ženy a vlastní vs. darovaná vajíčka

ART cykly v ČR

6. Graf: Počet cyklů zaslaných do NRAR tříděno podle Zamýšleného cíle cyklu

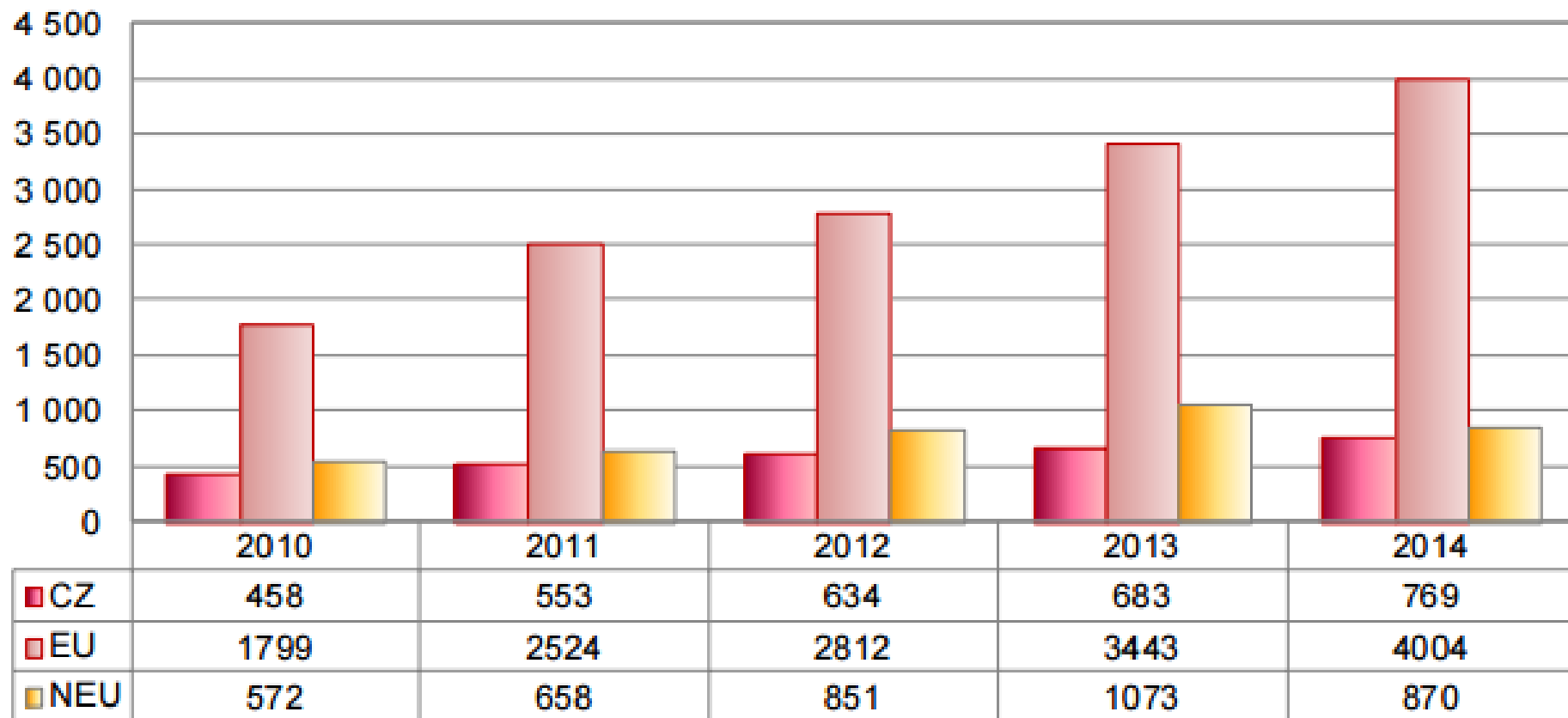

ed: cca 13,5/den, OoR: cca 15,5/den

(ÚZIS, NRAR: ART v ČR 2014)

ART cykly v ČR

10e) Graf: S cílem "OoR - Přijetí darovaných oocytů"

U mladých heterosexuálních párů
je potřeba pomoci dárce spíše výjimečná

ART mimo diagnózu „infertilita“

(tedy rodičovství starších žen a mužů, osamělých osob,
homosexuálních párů)

**nejde bez dárcovství vajíček, spermií, dělohy,
náhradního mateřství**

Solidarita a Transplantační zákon

§ 3 (1) *Odběr tkání nebo orgánů (dále jen "odběr") od žijícího dárce ... lze provést, pouze pokud a) je prováděn výhradně v zájmu léčebného přínosu pro příjemce, b) ... **neexistuje jiná léčebná metoda srovnatelného účinku,...***

§ 28 (1) *Lidské tělo a jeho části **nesmějí být jako takové zdrojem finančního prospěchu nebo jiných výhod ... (3) Inzerování a reklama za účelem poptávky nebo nabídky orgánů jsou zakázány.***

§ 28b (1) *Dárci orgánu náleží náhrada účelně a prokazatelně vynaložených výdajů (dále jen „náhrada výdajů“) a rozdíl mezi ušlým výdělkem a obdrženou náhradou mzdy, platu nebo odměny a obdrženým nemocenským z nemocenského pojištění, který mu vznikl dočasnou pracovní neschopností v souvislosti s odběrem orgánu a poskytováním zdravotních služeb, které si tento odběr vyžádal (dále jen „ušlý výdělek“).*

Základní legislativa

- *Státy, které jsou smluvní stranou úmluvy, přijímají všechna nezbytná vnitrostátní, dvoustranná a mnohostranná opatření k zabránění únosů dětí, prodávání dětí a obchodování s nimi za jakýmkoli účelem a v jakékoli podobě.*

(Úmluva o právech dítěte (1989), čl. 35)

- *Obětí obchodu s lidmi osoba, jež byla zverbována, dopravena, převezena, ukrývána ... při použití výhrůžek, síly, podvodu, donucení či jiných nezákonných prostředků, za účelem vykořisťování. Dítě je považováno za oběť obchodování bez ohledu na to, zda byly pro jeho verbování, dopravu, převoz, ukrývání či převzetí za účelem vykořisťování použity prostředky. "Souhlas" dané osoby s vykořisťováním je irelevantní, pokud byly použity jakékoli z těchto prostředků (donucování, podvod, zneužití zranitelného postavení atd.). Navíc bude daná osoba považovaná za oběť i tehdy, kdy k vykořisťování ještě nedošlo, pokud byla vystavena některému činu za použití jednoho z prostředků.*

(Úmluva proti obchodu s lidskými bytostmi (2004), čl. 4)

Third-party reproduction a Úmluva o právech dítěte

Čl. 7a: *„Každé dítě je registrováno ihned po narození a má od narození právo na jméno, právo na státní příslušnost, a pokud to je možné, právo znát své rodiče a právo na jejich péči.“*

Přechod k interpretaci genetické – „open identity“:

- Retrospektivní zrušení anonymity (Victoria Austrálie)
- Zápisy v rodném listě
- Vstup do matrik

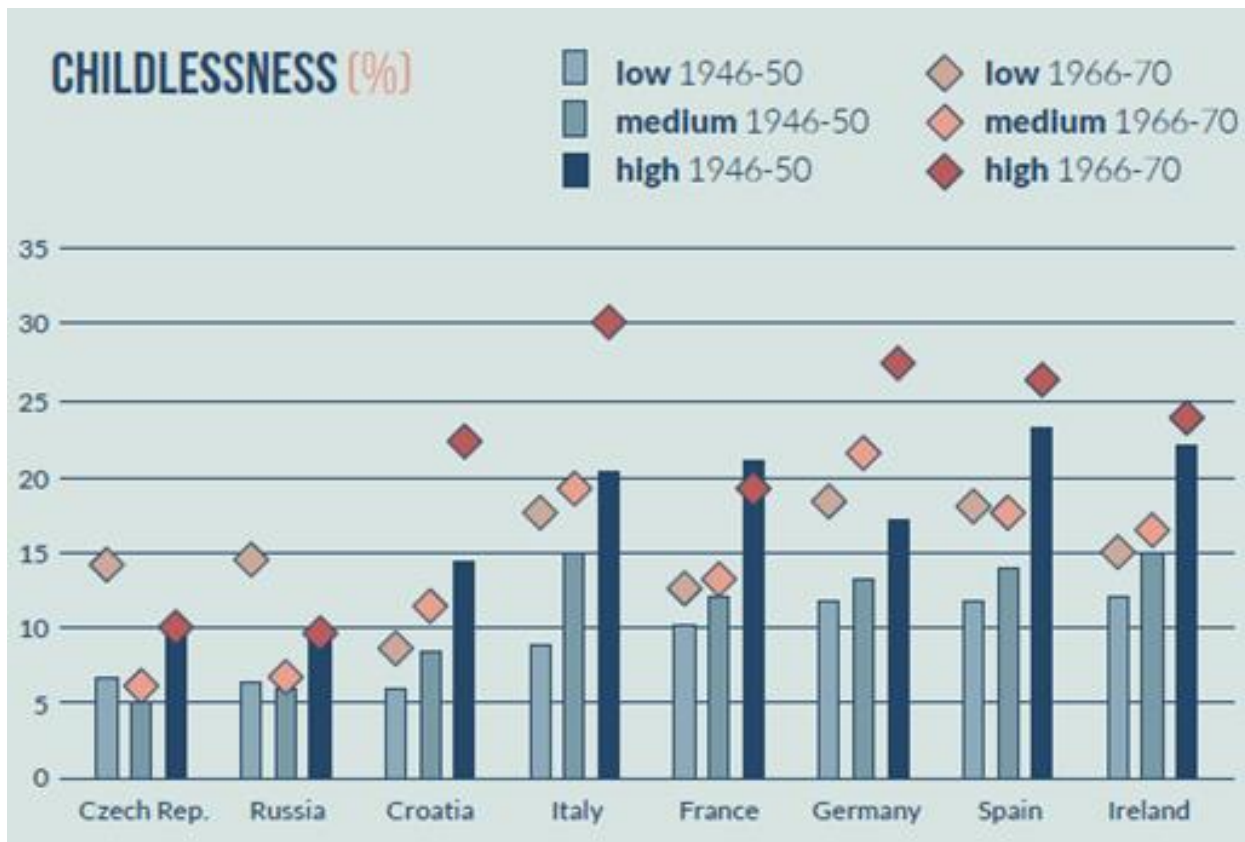
Oficiálně udávané důvody pro ART mimo medicínské indikace

- **demografický** - klesající porodnost (citace ministryně Marksové, uvedené v tisku: „Každou ženu, která se rozhodne mít dítě, bychom měli podpořit“, „U nás se rodí poměrně málo dětí, každé chtěné dítě by mělo být podpořeno“);
- **lidskoprávní** – právo být rodičem („my tady bojujeme o právo každé ženy, která chce mít dítě, aby ho mít mohla“);
- **gender** („ve vyspělé společnosti není přípustné, aby o těle ženy či její léčbě rozhodoval muž“, „aniž by musely mít souhlas nějakého mužského partnera“);
- **regulace nežádoucího** („se pravidla nyní stejně obcházejí“, „ženy volí nedůstojnou a rizikovou cestu k otěhotnění v případě, že partnera nemají“).

Demografický argument

Počty dětí/ženu (TFR) v zemích s **přístupem osamělých osob k ART/2013**: Belgie 1,73, Dánsko 1,67, UK 1,83. Španělsko 1,27.

TFR zemí **bez přístupu**: Francie 1,98, Irsko 1,96, Švédsko 1,89.

(Sobotka et. al, 2015)

Starší osoby, osamělé osoby a homosexuální páry klesající porodnost nezachrání

Demografický argument

ZMĚNY GENERAČNÍ PLODNOSTI V ČESKÉ REPUBLICĚ SE ZAMĚŘENÍM NA VZDĚLÁNÍ ŽEN¹⁾

JITKA RYCHTAŘÍKOVÁ

„Analýza potvrdila dlouhodobou změnu charakteru plodnosti žen v České republice směrem k **nižší bezdětnosti**, přičemž současně docházelo k výrazné koncentraci na dvě děti. ... V dlouhodobém pohledu se **snížily pravděpodobnosti narození třetího a čtvrtého dítěte** ... Zdá se, že právě **rozhodnutí o tom nemít druhé dítě** dnes určuje hodnotu konečné plodnosti České republiky.“

Demografie, roč. 46, č. 2, pp. 77-90.

Ani největší podpora ART nemůže chybějící děti nahradit.

(např. Leridon, 2004, Conolly et al., 2010),

Gender argument

Dokud nejsou vyvinuty artificiální gamety, je pro rodičovství podmínkou, aby „do těla zasahoval“ někdo druhý; proto naopak **nemít „souhlas někoho druhého“ je protiprávní.**

Dárce gamety **MUSÍ** opakovaně **VYSLOVOVAT SOUHLAS** s použitím jeho gamety pro vznik dítěte.

Gender argument:

„Je žena reprodukčně znevýhodněna?“

Když žena dítě nechce, má:

- spolehlivou hormonální antikoncepci
- právo se rozhodnout o potratu
- právo dát dítě k adopci (je-li svobodná)

A muž?

Když žena dítě chce, má sice ne jednoduchou, ale přece možnost. K tomu má právo neuvést otce (v roce 2014 neuvedlo otce 9170 žen).

Co musí udělat muž, když chce dítě?

Argument „regulace nežádoucího“

Funkce zákonů:

- Restriktivní
- Normativní - vyjadřují hodnoty společnosti. Naznačují, co může osoba (fyzická či právnická) očekávat či v co doufat, tedy na co má “nárok”, a čeho je společnost jako celek “garantem”, za co přebírá odpovědnost. Zákony společnost formuluje a je jimi zpětně sama formována (její členové).

**Je nutné v zákoně akceptovat,
že lidi budou vždy dělat něco špatného?**

Rodičovství mimo reprodukční věk

Důvody udávané pro odkládání rodičovství

- Delší doba vzdělávání (mgr se končí ve 25 letech)
- Potřeba dosáhnout stabilní pracovní pozice
- Potřeba vytvořit finanční rezervy
- Výhoda delší doby k nalezení vhodného partnera
- Zvyšující se věk dožití
- Gender rovnost

Stabilní pracovní pozice a věk

iDNES.cz > Zprávy | Kraje | Sport | Kultura | Ekonomika | Bydlení | Tchnet | Ona | Revue | Finan

Práce a podnikání ▾ Daně | Banky ▾ | Spoření ▾ | Půjčky ▾ | Pojištění ▾ | Penze | Investice | Rác

Smutní padesátníci berou úřady práce útokem. Lze jim pomoci?

9. ledna 2016

Situace padesátníků na pracovním trhu je čím dál svízelnější. Každoročně zavítají na úřady práce desítky tisíc zkušených lidí, kteří chtějí pracovat, ale nemohou.

Zaměstnavatelé totiž upřednostňují mladší pracovníky. Nad problémem se zamýšlí headhunter Jozef Papp.

Statistická čísla jsou alarmující. V roce 2000 jich bylo 15 procent, teď už jde o téměř třetinu nezaměstnaných ... firmy stále víc sází na mladší ročníky.

Těm zkušenějším tak zbývá riskantní volba podnikání, předčasný odchod do penze nebo registrace na úřadech práce. Skutečná čísla ... budou tedy vyšší. Mnoho lidí ... situaci neřeší ani úřadem práce, jsou prostě doma. Typické je to zejména pro ženy

Jak je drahé dítě?

I. Domácnosti s 1 až 3 dětmi celkem, podle počtu dětí, neúplné rodiny

6. Vydání na děti podle věku (podrobné položky) - průměry na dítě v Kč/množství za rok

a/ Domácnosti celkem - děti celkem

	Celkem	podle věkových skupin					
		0 - 2 roky	3 - 5 let	6 - 9 let	10 - 14 let	15 - 17 let	18+ let
Počet dětí - výběrový	3160	293	412	594	858	494	510
- přepočtený	2989	282	350	563	846	483	466
ČISTÁ PENĚŽNÍ VYDÁNÍ CELKEM	76 218	64 700	64 029	67 065	75 125	85 041	96 242
př.	40 695	27 366	27 642	33 083	40 599	50 406	57 865

(ČSÚ, náklady na výchovu a výživu dětí - rok 2003)

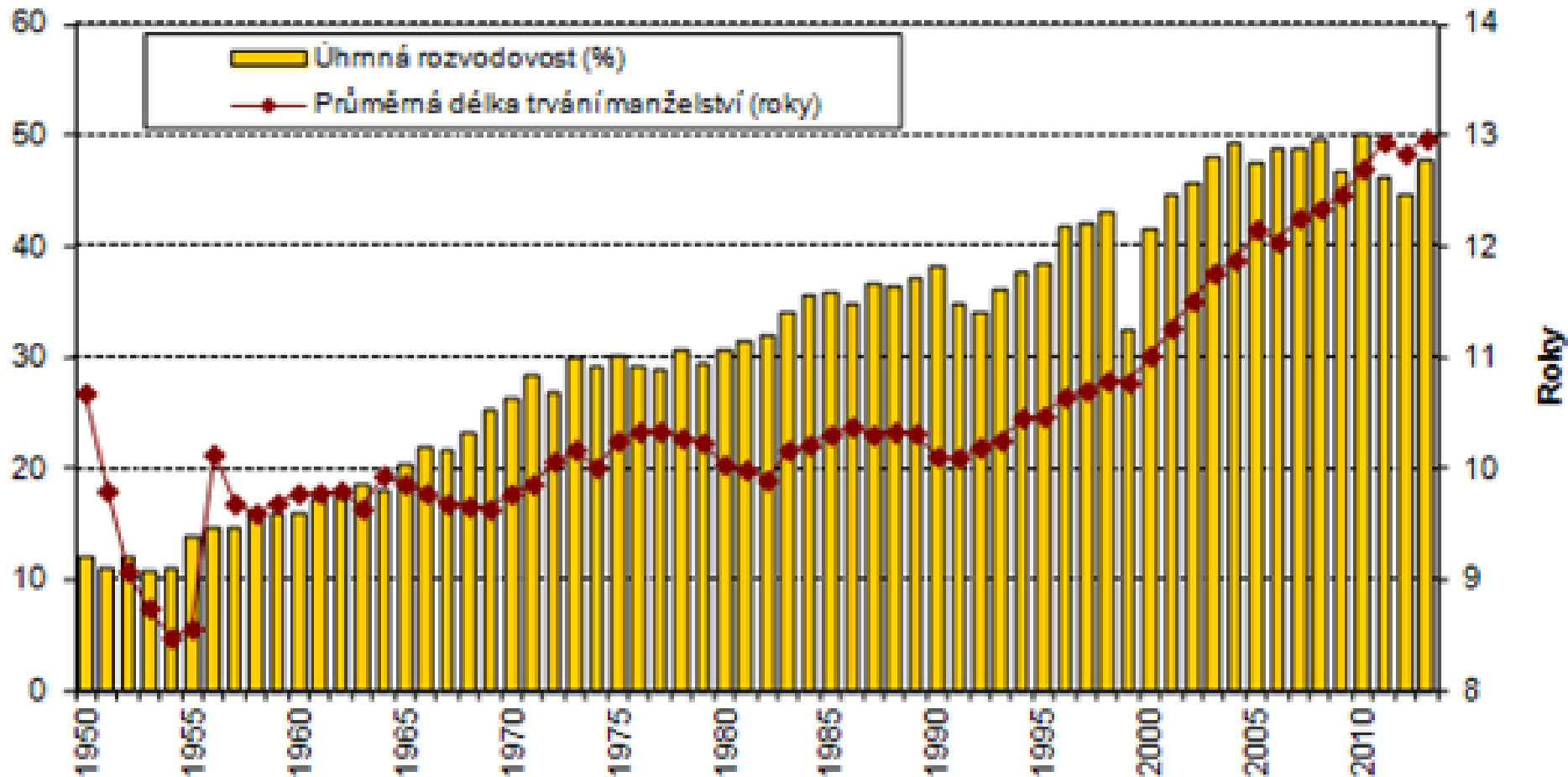
Šance na nalezení optimálního partnera – „Mr. Right“

„**Ženy** ... jimž se nepodařilo ... uzavřít alespoň homogamní sňatek, stárnou a **rok od roku jim klesají šance vdát se**. Na jedné straně se na sňatkovém trhu objevují ženy mladší a atraktivnější, na straně druhé zůstalo v kohortách jejich odpovídajících partnerů jen málo svobodných. Nadějí ... muži rozvedení, jimiž ... bude sňatkový trh v následujících letech čím dál tím více zásobován. Ovšem **muži starší a zvláště rozvedení se poohlížejí spíše po partnerkách mladších**. rozvedení muži nejsou příliš velkou nadějí pro svobodné ženy mající za sebou sňatkovou tíseň.“

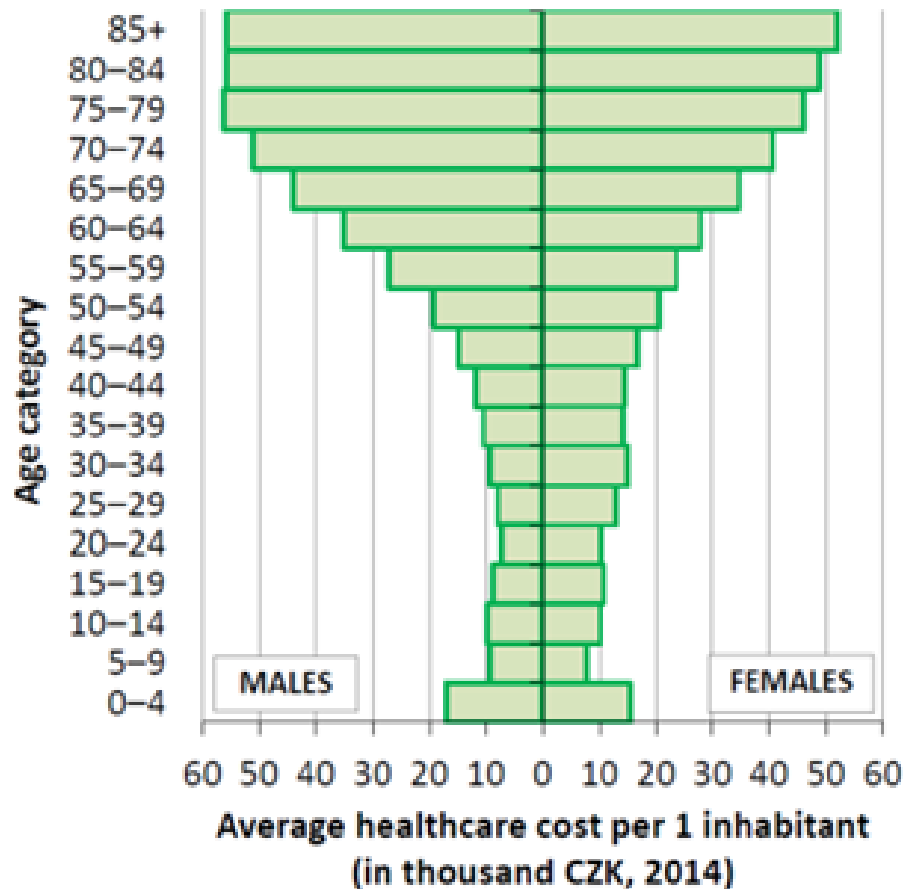
(Katrňák, 2001)

Stabilita partnerství při svobodné a delší volbě

Úhmná rozvodovost a průměrná délka trvání manželství při rozvodu

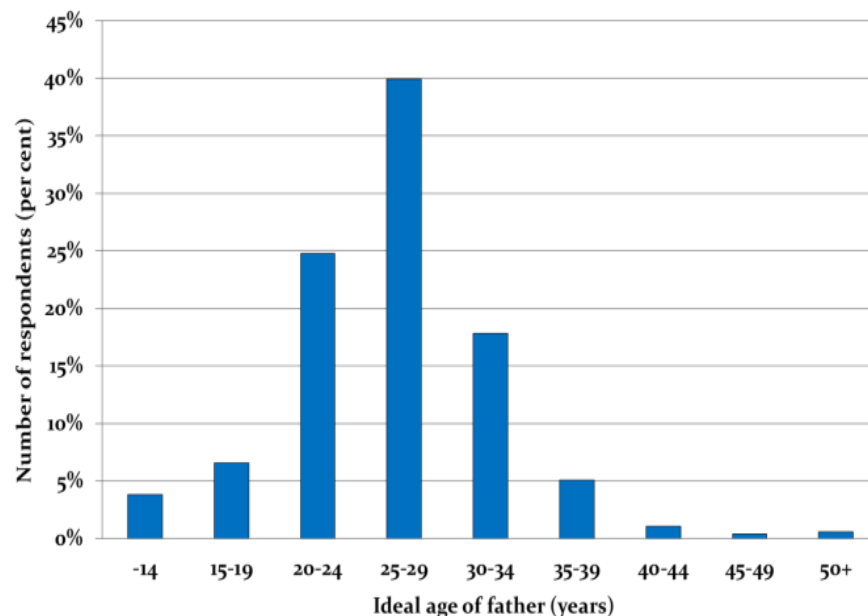
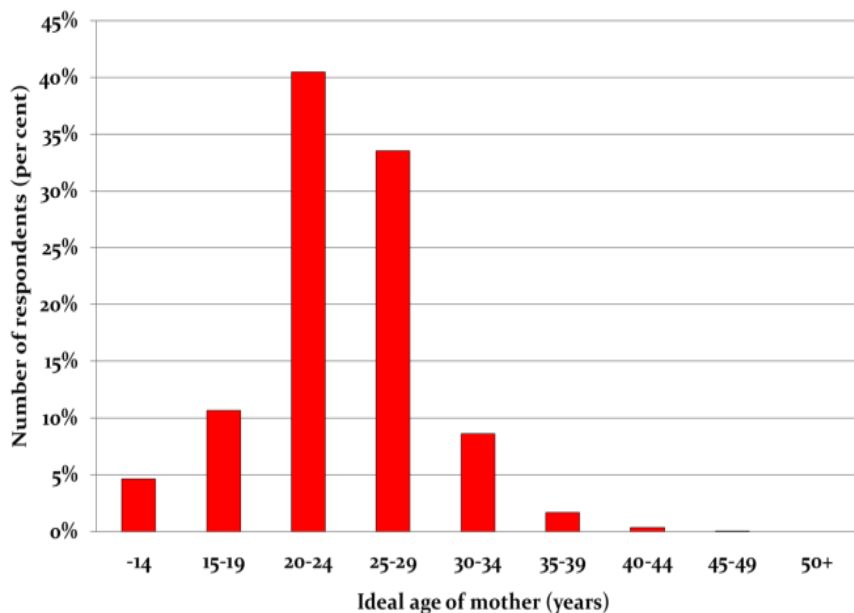
Zvyšující se věk dožití vs. věk prožitý ve zdraví

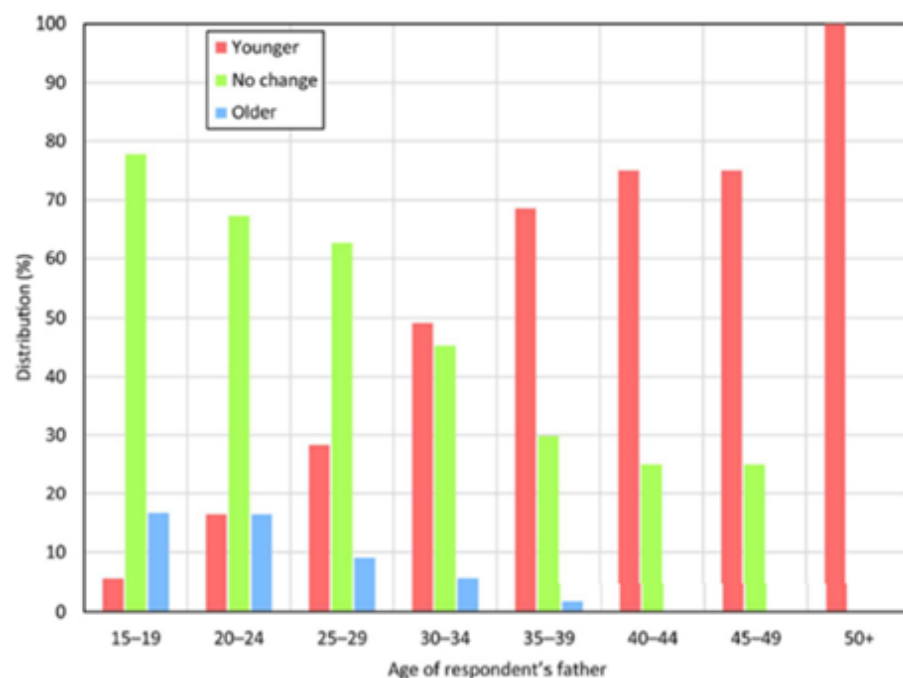
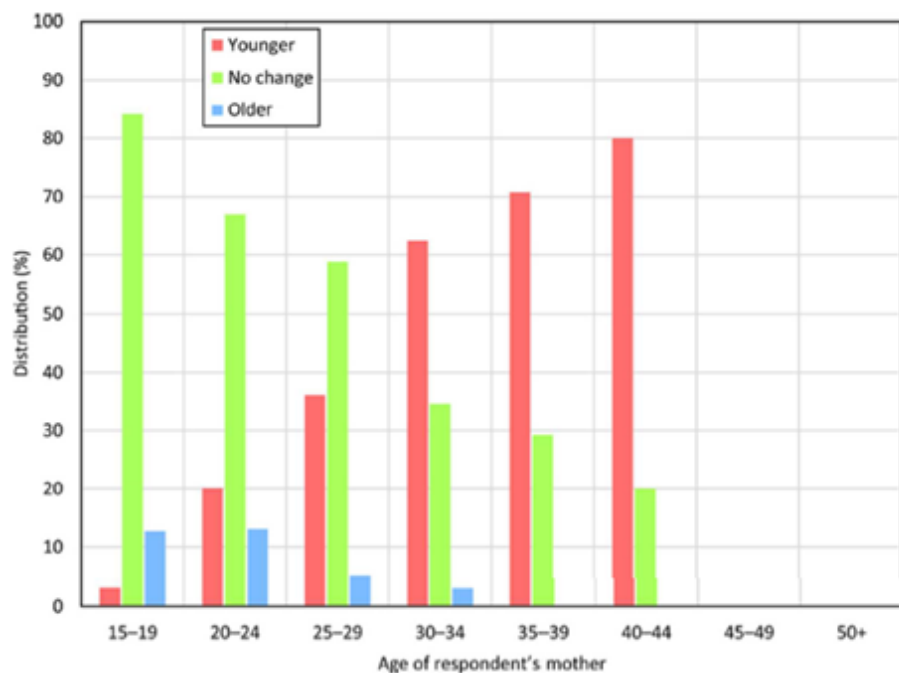
„Celkový průměrný počet let prožitých ve zdraví byl v roce 2010 v ČR 62 roků. Toto číslo je blízké průměru EU 25. Od roku 1962 se však tato hodnota nezvýšila a **prodlužování naděje na dožití tedy spočívá ve zvyšování počtu let prožitých v nemoci.**” (MZ ČR 2014)

Dětské preference rodičovského věku

Díky technologickému pokroku v medicíně si dnes lidé mohou sami svobodně rozhodnout, kdy chtějí mít děti. Děti si stáří svých rodičů vybrat nemohou. Kdybys ale měl/a kouzelnou hůlku a mohl/a věk svých rodičů změnit, změnil/a bys to? Kolik by sis přál/a, aby bylo tvé mamince/tatínkovi, až tobě bude 20 (25) let? Proč?

Dětské preference rodičovského věku

Končí vztah dítě – rodič dospělostí dítěte?

Rizika hormonální stimulace žen

<p>1. Lehký stupeň OHSS</p> <p>a) stupeň 1: rozepětí břicha a břišní dyskomfort</p> <p>b) stupeň 2: příznaky 1 + nauzea, zvracení a/nebo průjem spolu se zvětšením ovaríí na 5–12 cm</p>
<p>2. Střední stupeň OHSS</p> <p>stupeň 3: manifestace lehkého stupně + ultrasonografické známky ascitu</p>
<p>3. Těžký stupeň OHSS</p> <p>a) stupeň 4: známky středního stupně + dušnost jako klinická známka ascitu a/nebo hydrotoraxu</p> <p>b) stupeň 5: změny v objemu krevním, stoupající viskozita krevní způsobená hemokonzentrací, abnormality koagulace a postižení funkce ledvin s oligurií</p>

Výskyt: 0,5–11,2 %

„Rozvinutý těžký stupeň OHSS je potenciálně život ohrožující stav a vyžaduje hospitalizaci a intenzivní léčbu. Neléčený závažný OHSS může skončit smrtí mladé ženy.“ (Marek, Machač 2003)

**Týká se především dárkyň vajíček,
protože riziko OHSS je nepřímo úměrné věku**

Naše stanovisko k věku pro platbu ZP

Doporučujeme **nechat původní věkovou hranici 39 let + 364 dní** (možno přidat den a psát „do dne 40. narozenin“). Navrhujeme dát i věkový **limit pro muže**.

Důvody:

- porucha plodnosti ženy def. jako nemoc do 40 let
- u dětí rodičů nad 40 let - vyšší výskyt VVV
- nad 40 let převaha dárcovských cyklů
- normativní funkce zákona (povede to k dalšímu odkládání rodičovství s podporou systému)
- povolení vyššího věku nereflektuje preference dětí

Stanovisko Adam ČR, z.s. k věku přístupu k ART - varianty

- A. Věkovou hranici přístupu k ART u žen neuvádět, ale zakotvit **zákaz používání darovaných vajíček nebo embryí nad 40 let věku ženy.**

Důvody: Je-li žena po čtyřicítce skutečně plodná, darovaná vajíčka nepotřebuje; pomoc medicíny vyhledává pouze kvůli snížené plodnosti svého partnera.

Toto řešení ale nezohledňuje dětské preference rodičovského věku, věk života ve zdraví, zájmy společnosti, nežádá žádnou odpovědnost od muže.

- B. Uvést věkovou hranici takto: **Umělé oplodnění lze provést ženě a muži, pokud jejich věk nepřekročil 43 let. Po věku 40 let ženy ale je zakázáno používat darovaná vajíčka či embrya, pouze vlastní; vlastními embryi se rozumí i zamražená embrya vytvořená z gamet darovaných, ale v předchozích cyklech ukončených před 40 věku ženy.**

Zdůvodnění: V úvahu jsme vzali věkové limity plodnosti ženy i muže, naději na dožití a věk dožití ve zdraví, dětské preference, zájmy společnosti a především zohledňujeme ochranu dárců gamet a rizika spojená s komercializací dárcovství.

Přístup single osob a homosexuálních párů k ART

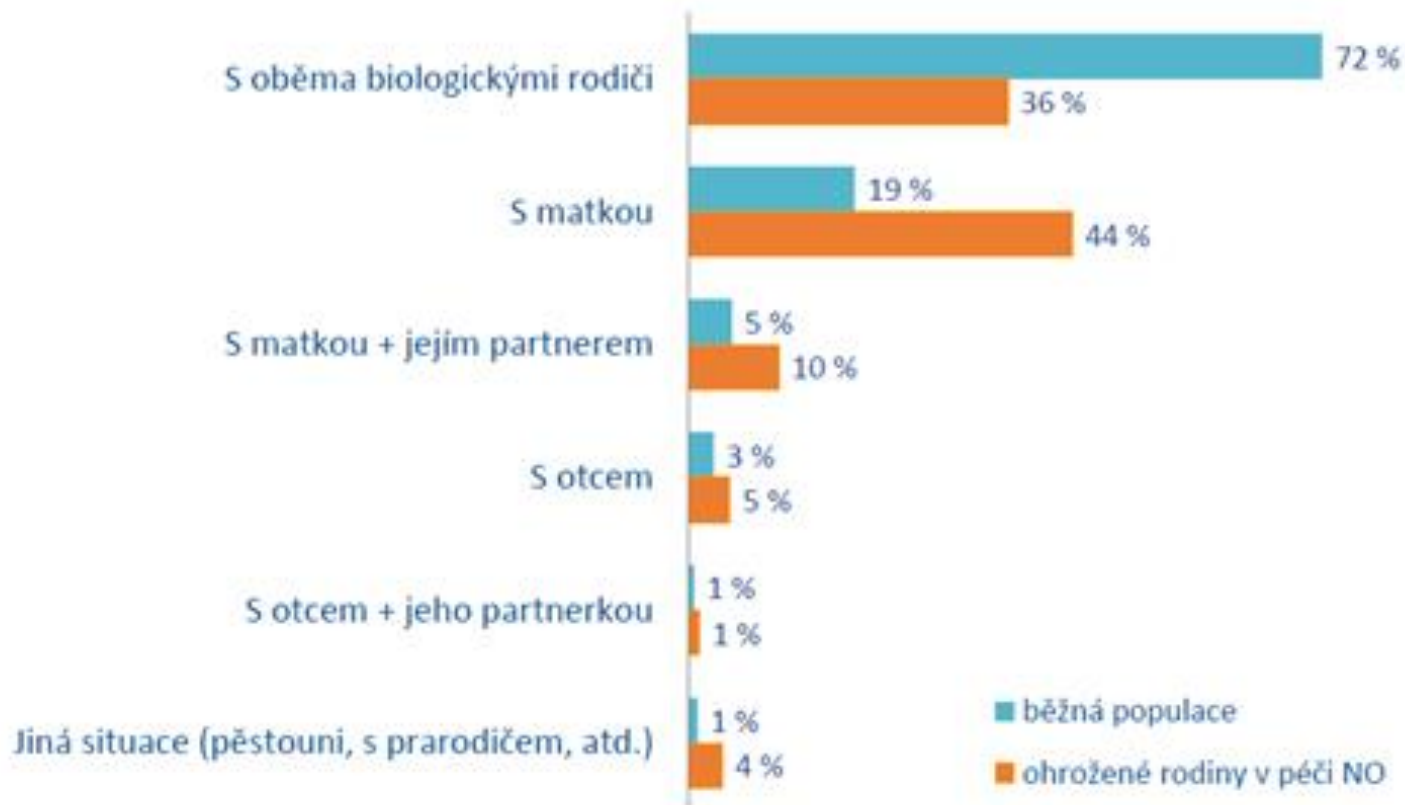
Well-being dítěte

Nevíme o výzkumech spolehlivě dokládajících, že by rodičovství homosexuálních párů bylo cestou k poškozování společně vychovávaného dítěte (např. Farr, 2010, Greenfeld, 2005).

Stabilita homosexuálních partnerství?

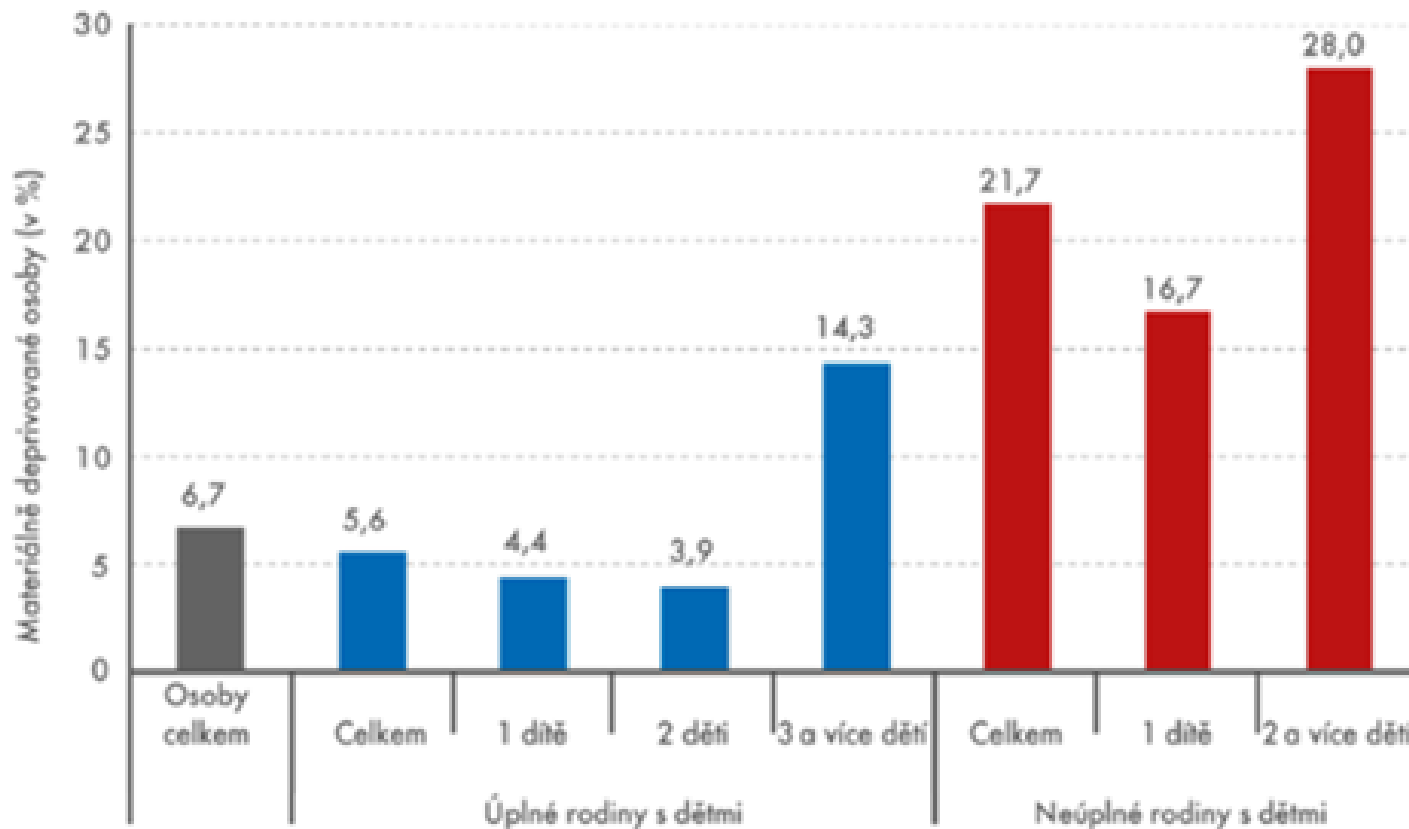
Kdo jsou české ohrožené rodiny?

Dítě vyrůstá v domácnosti s

Kdo jsou české ohrožené rodiny?

Míra materiální deprivace v rodinách s dětmi, 2014

ZDROJ: ČSÚ

**Dárcovství gamet u heterosexuálních párů
vs. u single osob a homosexuálních párů
je problémem
chybějících gamet
vs. chybějících rodičovských osob**

Stát nemá schopnost, kompetence ani právo dítěti vysvětlit okolnosti jeho početí, nemůže být tím, kdo mu brání v přístupu k chybějící rodičovské osobě.

Dítě by mělo mít přístup k oběma rodičovským osobám od malička, a pokud nemá, měla by mu to dobře vysvětlit zbývající rodičovská osoba. Jen její je to právo a odpovědnost.

Stanovisko Adam ČR, z.s.

Jsme proti změně zákona ve smyslu explicitního vyjádření podpory přístupu zmíněných skupin k ART.

Jediná změna, kterou by přeformulování zákona přineslo, je, že by tu **chybějící osobu zprostředkoval stát, a stát by pak byl odpovědný i za odpírání přístupu dítěte k chybějící rodičovské osobě.**

*Není pravda, že osamělé a homosexuální osoby mají v ČR přístup k ART zakázaný. Zákon č. 373/2011 Sb., říká (§6, 1): „Umělé oplodnění lze provést ... na základě písemné žádosti ženy a muže, kteří tuto zdravotní službu hodlají podstoupit společně (dále jen „neplodný pár“). **Není zde žádný požadavek na sexuální orientaci, trvalost či legitimitu vztahu.***

Je tedy možné aby si osamělá či homosexuální osoba s sebou pro proceduru přivedla svého „dárce“ (known donation).

Náhradní mateřství

NM - typy

- **Genetické náhradní mateřství** - využito vlastní vajíčko náhradní matky a spermie nějakého muže; vznik – IUI nebo IVF.
- **Gestační náhradní mateřství** – využity jiné gamety; vznik – IVF

Důvodová zpráva k novému Občanskému zákoníku ČR uvádí, že *se jedná o situaci, kdy se dítě narodí ženě, která není jeho biologickou matkou.*

Tento popis je zavádějící, platil by totiž i pro situace využití darovaných vajíček, ale bez úmyslu dítě dále předat.

Renezance důrazu na genetické rodičovství (vs. epigenetika)

Touha po nějakém „objektivním“ vztahu k dítěti

Všeobecné legislativní problémy NM

- určení právního rodičovství
- vymahatelnost dohod uzavřených před porodem dítěte či před zahájením léčby
- registrace novorozence
- akceptovatelnost cest získávání náhradní matky (zprostředkovávající agentury, využití médií k inzerci, atd..)
- akceptovatelnost kompenzací (altruistické a komerční NM)

Právní rodičovství

Do registru narozených (a rodného listu dítěte) mohou být zapsaní tito adepti na rodiče:

- jednotlivec či pár, který o proceduru požádal;
- náhradní matka a – pokud je vdaná – její manžel;
- dárce či dárci gamet – byly-li použity.
- (pěstouni ...)

V ČR:

- *Matkou dítěte je žena, která je porodila.* (OZ §775)
- Tři hlavní způsoby určení otcovství: 1. manžel; 2. muž, který podepsal s ART souhlas; 3. souhlasné prohlášení matky a muže osobně před soudem nebo před matričním úřadem. (OZ § 776 - § 793)

Evropa – stejné (kromě Řecka a Ukrajiny), diskuse v UK

Právní rodičovství

Osvojení – OZ § 794 až 854.

Nově je osvojení vnímáno jako forma rodičovství, nikoli NRP.

Souhlas s osvojením adresný nebo neadresný

Ochrana rodičky:

- souhlas s osvojením nejdříve 6 týdnů po porodu
- odvolání souhlasu s osvojením ve lhůtě tří měsíců ode dne, kdy byl souhlas dán, ale za určitých okolností i později
- 6 měsíců předadopční péče

Legislativa v České republice

- *Osvojení je vyloučeno mezi osobami příbuznými v přímé linii a sourozenci. To neplatí v případě náhradního mateřství.*
(OZ, § 804)
- *Povinnost poskytovatele zajistit zachování vzájemné anonymity anonymního dárce a neplodného páru a anonymity anonymního dárce a dítěte narozeného z asistované reprodukce.*
(č. 373/2011 Sb., § 10)
- SAR ČGPS, 2012: doporučení neprovádět genetické NM, neprovádět NM s darovanými gametami, NM provádět výhradně ze zdravotních důvodů, neimplantovat více než 1 embryo.

Vymahatelnost dohod

Dohoda o podmínkách NM: okolnosti procedury, neočekávané události, kompenzace, předání dítěte, ...

V ČR:

Smlouvy nevymahatelné.

„Pokud by mělo dojít k sepsání smlouvy o plánu uskutečnit NM a o podmínkách předání dítěte, jednalo by se o smlouvu, která by přímo odporovala platné legislativě...“

V Evropě: nevymahatelnost, kromě Řecka

Akceptovatelnost cest získávání náhradní matky

- zákon č. 40/2009 Sb. (trestní zákoník) § 169: (1)
Kdo za odměnu svěří dítě do moci jiného za účelem adopce nebo pro jiný obdobný účel, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo zákazem činnosti.
- zákon č. 89/2012 Sb. (občanský zákoník) § 798 OZ:
Z činností souvisejících se zprostředkováním osvojení nesmí nikdo získat nepatřičný zisk.

Realita v ČR a Evropě

Rizika z pohledu žadatelů

- jak donutit NM k pokračování
- tenčící se zásoby gamet
- chování NM (kouří, pije, nejí zdravě, ...)
- potrat (NM má právo se pro něj rozhodnout)
- finanční kompenzace
- riziko nepředání dítěte (ochrana rodičky)
- vydírání žadatelů NM a její rodinou
- intrafamiliární NM
- zdravotní potíže NM způsobené těhotenstvím a porodem (pocity viny?)
- narození handicapovaného dítěte (čí bude?)
- nespolupráce manžela NM
- ...

Rizika z pohledu NM

- Otevřené i skryté vydírání žen v rodinách – při IF NM
- Otevřené i skryté vydírání žen k přistoupení k NM, využívání tísně, vděku závislosti.
- Omezená úspěšnost IVF, potraty
- Rizika a omezení způsobené těhotenstvím a opakovanými vyšetřeními
- Tlak od žadatelů na určitý způsob chování, případně na podstoupení potratu.
- Kompenzace
- Možné zdravotní následky těhotenství a porodu.
- Trauma a pocity selhání, narodí-li se dítě handicapované.
- Odloučení od dítěte
- Možnost nepřevzetí dítěte
- Proces osvojení (sanační opatření)
- Obviňování NM při neúspěchu
- Možné nepochopení či odsouzení od okolí.
- Dítě má v dospělosti přístup k adopčnímu spisu, může proto pak náhradní matku a její rodinu vyhledat a mít své dotazy....

Dítě???

Vytoužené dítě je víc milováno... ???

Dítě může být předmětem ostrého a dlouhého boje mezi mnoha osobami (náhradní matka a její partner, žadatelský pár či jednotlivci z rozpadnuvšího se páru), a to předmětem žádaným i nežádaným.

Protože jde o proces pro zúčastněné osoby neanonymní, spory, spojené případně s různými druhy vydírání, mohou trvat desetiletí.

Stanovisko Adam ČR, z.s. k regulaci NM, varianty:

Zásadní předpoklad a doporučení: **Ponechat právní rodičovství jak je v zákoně a trvat na nevymahatelnosti dohod.**

A. Nijak NM neregulovat.

Zdůvodnění: Regulace by pouze přesunula odpovědnost z poskytovatelů a žadatelů na systém, rizika by nijak neeliminovala ani nemírnila.

B. Výslovně ho zakázat.

Zdůvodnění: Je zde velmi vysoké riziko obchodu se ženami a dětmi.

Stanovisko Adam ČR, z.s. k článkům OZ k osvojení

- Doporučujeme zrušit možnost adresného souhlasu s osvojením – zneužíváno k obchodu s dětmi. Pokud chce matka dítěte svěřit do péče konkrétní osoby, má i jiné možnosti (např. pěstounskou péči či poručenství).
- OZ příliš zdůrazňuje hodnotu genetického rodičovství. Lhůta pro odvolání souhlasu rodičky s adoptí je dlouhá, povinnost adoptivních rodičů informovat dítě o adopci je nesmyslný.
- § 798: *Z činností souvisejících se zprostředkováním osvojení nesmí nikdo získat nepatřičný zisk* je v rozporu s § 169 Trestního zákoníku (zákon č. 40/2009 Sb.) (1) *Kdo za odměnu svěří dítě do moci jiného za účelem adopce nebo pro jiný obdobný účel, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta nebo zákazem činnosti.* Za správné znění považujeme to v Trestním zákoníku.

Doporučení Adam ČR, z.s. k Transplantačnímu zákonu

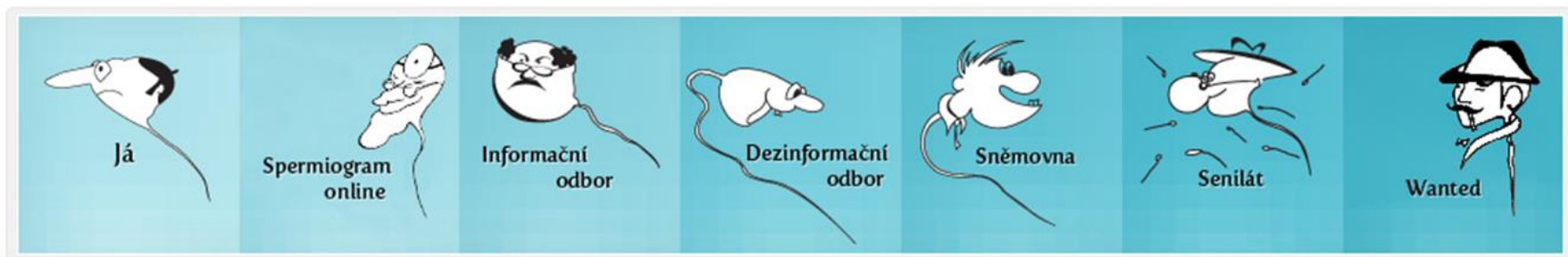
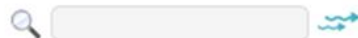
Hodnota dárcovství orgánů a tkání (včetně náhradního mateřství - NM) jako nejhumánnější výraz lidské solidarity nesmí být nijak devalvována; **zákon nutno dodržovat a jeho dodržování přísně hlídat.**

- dárcovství gamet i NM by se mělo velmi vážně zvažovat
- důslednější informování dárců a NM
- posoudit etičnost způsobu získávání dárců a dárkyň, náhradních matek
- posoudit etičnost vytváření ovobank a spermiobank
- revidovat způsob kompenzací

Adam Česká republika

... i muži mají k početí co říct

Děkuji za pozornost
hana@adamcr.cz

Etika

Dříve se páry, které mít dítě nemohly a hledaly pomoc, asi etickými otázkami trápit nemusely. Přinesl je až vývoj nových klinických technik, umožňujících nejen početí mimo tělo, ale celou řadu dalších, téměř neuvěřitelných možností. Na jedné straně dávají naději bezdětným lidem, na druhé straně kladou naléhavé etické otázky. Hlavní okruh eticko-právních otázek je následující:

- **morální přijatelnost vnějšího zásahu** do reprodukčního procesu, především využití nejmodernějších technologií (včetně tvorby umělých gamet);
- **morální a právní postavení embrya** (redukce, výběr, kryokonzervace, experimenty s preembryi a embryi, destrukce); zahrnutí další osoby/osob do procesu reprodukce (darováním genetického materiálu nebo surrogátním/náhradním rodičovstvím);